

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาเรื่องการกลายเป็นสินค้าของบริการการศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้นมีดังนี้คือ แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์เกี่ยวกับการผลิตเพื่อขายที่เรียกว่ามูลค่า และกระบวนการสะสมมูลค่าส่วนเกิน

การใช้แนวคิดและทฤษฎีนี้ เพื่อเป็นการอธิบายเกี่ยวกับการจัดบริการทางการศึกษาของมหาวิทยาลัย โดยมองมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นผู้ผลิตสินค้า(บริการทางการศึกษา) และประชาชนผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อในฐานะของผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบการศึกษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตามบริบทของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยนั้นพัฒนาไปสู่การกลายเป็นธุรกิจการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ

2.1 แนวเหตุผลทฤษฎีสำคัญที่ใช้ในการศึกษา

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์

ในปัจจุบัน “เศรษฐศาสตร์การเมือง” มีความหมายในหลายนัยยะด้วยกัน แต่สำหรับกรอบแนวคิด “เศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์” ถือว่าเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคม (social relations) อย่างรอบด้าน อันได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และรวมไปถึงปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยสามารถสรุปได้เป็น 3 ข้อดังนี้ (ปริชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2538: 31)

1. ในระบบเศรษฐกิจ เราจะต้องให้ความสำคัญในการวิเคราะห์เรื่อง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะมีทั้งมิติของความสอดคล้องกัน และความขัดแย้งดำรงอยู่ ในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจผู้คนสองฝ่าย ย่อมได้รับผลประโยชน์บางอย่างแน่นอน แต่ที่สำคัญคือ แต่ละฝ่ายจะได้ไม่เท่ากัน คนที่มีอำนาจ มีทรัพยากร มีอิทธิพลมากกว่า ย่อมได้รับผลประโยชน์มากกว่า ความเหลื่อมล้ำในการแบ่งผลประโยชน์นี้ย่อมมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนเหล่านี้

2. ในการวิเคราะห์เรื่องการแลกเปลี่ยน และการแบ่งผลประโยชน์ เราอาจมองไปที่การกระทำและพฤติกรรมของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล หรือเป็นกลุ่มชนก็ได้ มาร์กซ เน้นการวิเคราะห์เรื่อง “ชนชั้นทางเศรษฐกิจ” เช่นชนชั้นแรงงานกับชนชั้นนายทุน โดยมองว่ากลุ่มคนที่อยู่ในชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งมีแนวโน้มที่มีพฤติกรรมเหมือนกัน มีความต้องการและความใฝ่ฝันเหมือนกันมี

วิถีชีวิตและโอกาสชีวิตเหมือนกัน ผลประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างชนชั้น มักก่อให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้น เช่น แรงงานกับทุน

3. ในระบบเศรษฐกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังเช่นในระบบทุนนิยม การสะสมทุนจะเป็นตัวจักรสำคัญสำหรับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลง การสะสมทุนก่อให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรม อันนำไปสู่การเจริญเติบโตของเมืองใหญ่ วิถีชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นมาพร้อมกับแบบแผนการบริโภคที่เน้นความฟุ้งเฟ้อ ซึ่งกระตุ้นให้มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง การวิเคราะห์เชิงระบบ(system analysis) และการมองมิติของการเปลี่ยนแปลง นับว่าเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของเศรษฐศาสตร์การเมืองแนวมาร์กซิสต์

บนรากฐานของการผลิตสินค้า การผลิตสินค้าเป็นแหล่งกำเนิดของการผลิตแบบทุนนิยม การรับรู้กระบวนการและความสัมพันธ์ทางการผลิตในยุคสมัยทุนนิยม ตลอดจนกฎของมัน ก็จะต้องเริ่มต้นไปจากการวิเคราะห์สินค้าก่อนเป็นลำดับแรก

สินค้า (Commodity) เป็นรูปแบบหนึ่งผลผลิต (product) ที่มนุษย์สร้างขึ้น คาร์ล มาร์ก (Karl Marx) ได้แยกชัดระหว่างคำว่า "ผลผลิต" กับคำว่า "สินค้า" ผลผลิตไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้า เพราะอาจผลิตไว้ใช้บริโภคเอง ผลผลิตจะกลายเป็นสินค้าเมื่อผลผลิตนั้นถูกส่งออกขายในตลาด (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541)

ใครผู้ได้ใช้ผลิตภัณฑ์ของตนมาสนองความต้องการของตนเอง ผลที่เขาผลิตนั้นก็เพียงมูลค่าในการใช้สอย (Use value) แต่ไม่ใช่สินค้า อันการที่จะผลิตสินค้านั้น ผู้ผลิตไม่เพียงแต่จะต้องผลิตมูลค่าในการใช้สอยเท่านั้น หากยังจะต้องผลิตมูลค่าใช้สอยให้กับผู้อื่นอีกด้วย (มาร์ก อังโงใน เมธี เขียมวรา, 2542)

2.1.1.1 การผลิตเพื่อขายที่เรียกว่า"มูลค่า"

ความเคลื่อนย้ายแห่งระบบการผลิตอันแตกต่างกันไปแล้วแต่ความประสงค์ของการผลิตในยุคสมัยต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจเป็นเพียงแต่เป็นเครื่องบังตาให้เกิดการแบ่งงานอันสลับซับซ้อนอย่างยิ่งเท่านั้นก็หาไม่ แต่หากมันได้ทำให้ตัว ผลิตผล หรือสิ่งของนั้นๆ ได้เกิดมี ลักษณะการทางสังคมขึ้นในตัวของมันเองอีกประการหนึ่งด้วยนั่นคือ

1. ได้ทำให้ คนงาน แต่ละคนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมส่วนรวม
2. ได้ทำให้ ผลิตผล มีลักษณะการเป็นของสังคมส่วนรวม

สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ย่อมจะทำให้เราเห็นได้แล้วว่าความประสงค์ในการผลิตที่เคลื่อนย้ายมาถึงยุค ผลิตเพื่อขายหากำไร นี้มิได้เป็นภาวะซึ่งแสดงออกแต่เฉพาะเพียงความพยายามของเอกชนแต่ละคนในแต่ละครอบครัวในอันที่จะผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นใช้เอง ผลิตอาหารขึ้นกินเอง และหรือผลิตเสื้อผ้าขึ้นใช้เองภายในวงครอบครัวแคบๆต่อไปแล้ว หรือแม้ภายในวงของหมู่พวกที่ติดต่อกันอย่างใกล้ชิดแคบๆต่อไปแล้วเท่านั้นไม่แทนที่จะเป็นดังว่านี้ ผลผลิตนานาได้รับการผลิตขึ้น และได้ถูกส่งเข้าสู่ ตลาด ซึ่งถ้าจะเทียบก็เสมือนหนึ่งว่าถ้าสังคมของมนุษย์เรามี อ่างกลางมหรีมา แห่งสังคม (Social Reservoir) สำหรับที่ใครๆ จะไปซื้อหาสิ่งของต้องประสงค์ได้ ผลิตผลบรรดาที่มนุษย์ได้ผลิตขึ้นก็ได้หลั่งไหลเข้าสู่อ่างกลางมหรีมาของสังคมหรือนัยหนึ่ง ตลาด นี้แหละ และจาก อ่างกลางแห่งสังคม หรือ Social Reservoir นี้ มนุษย์ทุกผู้ทุกนามจะสามารถสรรหาสิ่งของที่เขาต้องการไปใช้ไปเสพได้ถ้าแม้ว่าเขามี เงินตรา ที่จะจ่ายเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลิตผลซึ่งเขาปรารถนา และตามนี้ ก็จะได้เห็นได้แล้วอีกข้อหนึ่งว่า สินค้า (Commodities) นั้นมีมาก่อนยุคสมัยทุนนิยม

แต่ก็จะเห็นได้ด้วยเช่นเดียวกันว่าโดยภาวะของการอุตสาหกรรมแห่งยุคทุนนิยมนี้เท่านั้น โดยเฉพาะที่ ระบบการผลิตสินค้า ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างกว้างไกล และทั้งระบบการผลิตในยุคนิยมนี้เท่านั้นที่ได้ทำลายร่องรอยระบบการผลิตชนิดที่ คนงานได้ผลิตสิ่งของต่างๆ ขึ้น เพื่อที่ตัวเขาจะได้ใช้สิ่งของซึ่งเขาผลิตขึ้นนั้นเสียเองให้หายไปอย่างสิ้นเชิงจนแทบจะไม่มีร่องรอยอย่างว่านั้น เหลืออยู่ให้เห็นได้อีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกาอันเป็นประเทศที่ระบบอุตสาหกรรมแบบทุนนิยมได้ก้าวไปสู่ขั้นสูงสุด

นั่นคือ ระบบการผลิตที่เอากำเนิดมาแต่ยุคชุมชนบุพพกาล และสืบทอดมาในยุคระบบทาส ,แล้วก็ยุคระบบศักดินา และได้ตกค้างมาจนถึงต้นยุคทุนนิยมนี้มัน ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ในเมื่อการอุตสาหกรรมตามระบบทุนนิยมเกิดขึ้น

จากพัฒนาการของ ตลาด ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ก็เห็นเครื่องแสดงอยู่ในตัว ระบบการแลกเปลี่ยน ก็ได้เกิดและพัฒนามาพร้อมๆ กันด้วย

ระบบการแลกเปลี่ยน หรือตามศัพท์เฉพาะในภาษาอังกฤษว่า System of Exchange ซึ่งได้พัฒนามาอย่างเต็มกำลัง อย่างกว้างไกล และอย่างซับซ้อนนั้น เป็นระบบซึ่งจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการผลิตสินค้า ผลิตผลจะเป็นประโยชน์ต่อ การใช้ หรือไม่ก็อยู่ที่การแลกเปลี่ยนผลิตผลนั้นๆ ระหว่างกลุ่มพวกต่างๆ ผลิตผลจะจำหน่าย ได้หรือไม่ก็อยู่ที่ระบบการแลกเปลี่ยนนั้นๆ ได้พัฒนาสูงและซับซ้อนขึ้นไป

โดยการหวนกลับไปพิจารณาถึง สาเหตุ ของมัน ผลจากพัฒนาการของ ระบบการผลิต และของ ระบบการแลกเปลี่ยน ก็ได้ทำให้เราได้ทราบประจักษ์ถึง มูลค่า 2 ชนิดซึ่งมีอยู่ในผลิตภัณฑ์ หรือใน สินค้า ต่างๆ ทั่วไป คือ

1. สินค้าหนึ่งๆ มีมูลค่าในการใช้ (Use Value)
2. สินค้าหนึ่งๆ มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน (Exchange Value)

ข้อ 1. มูลค่าในการใช้ (Use Value) นั้นมีอยู่แก่สิ่งของทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป อันจำเป็นแก่มนุษยชาติ และไม่จำเป็น เป็น ส่วนหนึ่งของวัตถุ (วัตถุดิบ) หรือ ส่วนหนึ่งของเครื่องประกอบ อันจำเป็นต้องใช้สำหรับงานหัตถกรรมเพื่อที่จะสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ในรูปอื่นๆ ต่อไป คือไม่จำเป็นจะเป็นเสื้อเชิ้ต, หรือฝ้าย, หรือเครื่องประกอบของเครื่องจักรทอผ้า หรือจักรเย็บผ้าเหล่านี้ย่อมมีมูลค่าในการใช้ทั้งสิ้น

มูลค่าในการใช้มีความผิดแปลกแตกต่างกันอย่างกว้างขวางมากในชุมชนทั่วไป และก็ เป็นความจริงที่ว่า ถ้าปราศจากความสำนึกต่อมูลค่าในการใช้อันผิดแปลกแตกต่างกันอย่างมากมายเสียแล้วก็จะไม่ก่อให้เกิดความช่วยเพื่อที่จะให้มีการแลกเปลี่ยนกันและกันขึ้นเลยอย่าง แน่นนอน

กลุ่มนี้ หรือคนนี้อาจจะใช้ของอย่างนั้นอย่างนี้อันกลุ่มนั้นคนนั้นมิได้ผลผลิตขึ้น กลุ่มอื่นคน อื่นซึ่งผลิตของอย่างนั้นๆ ขึ้นก็นำเอามาเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนนี้เป็นข้อคิดธรรมดา

ข้อ 2. สินค้าทุกชนิดย่อมต้องมี มูลค่าในการแลกเปลี่ยนอยู่ด้วย มูลค่าในการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) นี้โดยปกติเรียกว่ามูลค่า (value) เฉยๆ เพราะในทางเศรษฐศาสตร์นั้นเมื่อ กล่าวถึงมูลค่าแห่งสิ่งของแล้วก็หมายถึงมูลค่าในการแลกเปลี่ยนนี้ที่เดียวโดยเฉพาะ

มูลค่า หรือมูลค่าในการแลกเปลี่ยนนี้เป็นสิ่งที่แตกต่างกับ มูลค่าในการใช้ เพราะสิ่งของชิ้น เดียวกันนั่นเองย่อมมีมูลค่าอยู่ในตัวของมันทั้ง 2 อย่าง เช่น รองเท้าที่เราสวมมันเราใช้ ก็ได้ และเรา ขายก็ได้ แต่ความแตกต่างของมูลค่าในการใช้กับมูลค่าในการแลกเปลี่ยนอยู่ที่ว่ามูลค่าหรือมูลค่า ในการแลกเปลี่ยนนั้น มาตราการที่จะวัดมูลค่าในการแลกเปลี่ยนของผลิตภัณฑ์ใดๆ มิได้อยู่ที่ความ ประารถนาของผู้ใช้ หากอยู่ที่ค่าในการแลกเปลี่ยนของสินค้าอย่างอื่นๆ ทั่วไปบรรดาที่อยู่ในอ่างกลาง แห่งสังคมนั่นเอง รวมทั้งอยู่ที่เงินตราด้วย

ผู้ที่ศึกษาเศรษฐกิจเบื้องต้นมาแล้วย่อมทราบว่า มูลค่าในการแลกเปลี่ยน ของผลิตภัณฑ์ นั้นหมายถึงปริมาณแห่งแรงงานอันจำเป็นที่จะต้องใช้ไปในการผลิตผลนั้น ๆ

คาร์ล มาร์กซ์ กล่าวว่า "ถ้าเมื่อเราละเสียจากข้อพิจารณาว่าด้วย มูลค่าในการใช้ ของสินค้าต่างๆ แล้วคุณสมบัติอันหนึ่งของนานาสรรพสินค้าซึ่งมีอยู่ร่วมกันเท่าที่เหลืออยู่ให้พิจารณาก็คือ สินค้านั้นๆ เป็นผลิตผลของแรงงาน"

นี่แหละที่กล่าวว่ามูลค่าของสินค้านั้นกำหนดโดยปริมาณแห่งแรงงานของมนุษย์ที่ใช้ไปในการผลิตสินค้านั้น ๆ

ระบบการแลกเปลี่ยน เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดมูลค่าดังกล่าว นั่นคือ เมื่อการแลกเปลี่ยนเพิ่งจะเริ่มกำเนิดผลิตผลต่างๆ ได้ถูกแลกเปลี่ยนกันและกันโดยเรโซอันไม่คงที่ หรือโดยบังเอิญ คือแล้วแต่ว่าจะแลกเปลี่ยนกันได้พวกใดและในเวลาใด บางทีเนื้อก้อนหนึ่งก็แลกเปลี่ยนได้ข้าวสองถัง บางทีก็ได้ดังเดียว เป็นการแลกเปลี่ยนคร่าวๆ หรือหยาบๆ อาทิเช่นในยุคดึกดำบรรพ์การแลกเปลี่ยนสิ่งของอาจจะถือว่าหนึ่ง 1 แผ่นต้องเท่ากับของอื่นๆ หลายอย่างรวมกัน คือหอก 2 เล่ม พาย 1 เล่ม ผ้า 1 ชิ้น ข้าวโพด 1 ถัง รองเท้าแตะอีก 1 คู่ หรืออาจจะถือว่าวัว 1 ตัวเท่ากับเรือ 1 ลำ รองเท้าแตะ 3 คู่ ข้าวโพด 3 ถัง กับลูกธนูอีก 20 ดอกรวมกัน ซึ่งทั้งนี้ย่อมสุดแล้วแต่ว่ายุคใดสมัยใด วัตถุสิ่งไหนเป็นของหายากหรือทำขึ้นได้ยากเพียงใด ก็มีค่าแลกเปลี่ยนสูงกว่าวัตถุอย่างอื่นๆ

การผลิตสินค้าไม่ใช่รูปแบบสากลหรือรูปแบบที่ขาดเสียไม่ได้ในวิถีเศรษฐกิจของมนุษย์ เพียงแต่เป็นรูปแบบหนึ่งที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วหลายศตวรรษ และมีความสำคัญขึ้นมาอย่างมากในยุคสมัยนี้ ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นของสินค้าไม่ได้วัดแต่เพียงในด้านปริมาณเท่านั้นแต่ยังต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ด้วย (Edwards, Reich and Weisskopf, 1972) โดยการเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อใช้ในการบริโภคภายในหน่วยผลิตตนเอง ไปสู่ระบบเศรษฐกิจสินค้าเพื่อการแลกเปลี่ยน ได้หมายความว่าสังคมได้เข้าสู่ระบบที่รับรองกรรมสิทธิ์ส่วนตัว ในปัจจุการผลิตและผลผลิตของแรงงาน เพราะการแลกเปลี่ยนคือการนำสินค้าไปแลกเปลี่ยนกับของผู้อื่น หากสิ่งของนั้นเป็นส่วนรวมก็ย่อมนำไปแลกเปลี่ยนไม่ได้ และหมายความว่าด้วยว่าเป็นระบบที่มีการแบ่งงานกันทำ เพราะสิ่งของที่จะนำมาแลกเปลี่ยนย่อมต้องเป็นแตกต่างกัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541) ผู้ผลิตแต่ละรายสามารถเลือกผลิตสินค้าตามความถนัดของตน แล้วนำไปแลกเปลี่ยนกับของผู้อื่นในตลาด

การที่วิถีผลิตปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตสินค้า ผลผลิตที่ถูกผลิตขึ้นจะเป็นไปเพื่อสนองความต้องการของสังคม โดยผลผลิตจะมีมูลค่าหรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของสังคมไม่ใช่เพราะ

ผู้ผลิต การตัดสินใจของผู้ผลิตว่าจะผลิตสินค้าอะไรหรือลักษณะอย่างไรให้เป็นที่ต้องการของสังคม จึงหมายความว่า สินค้าชิ้นๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ใช้สอยสำหรับสังคม จึงจะมีมูลค่าสำหรับการแลกเปลี่ยน (Exchange value) ดังนั้น การทำให้ผลผลิตกลายเป็นสินค้าได้นั้น ลักษณะหรือรูปแบบของผลผลิตจะถูกกำหนดจากความต้องการของสังคม

2.1.1.2 กระบวนการสะสมมูลค่าส่วนเกิน

เมื่อระบบแลกเปลี่ยนสินค้าขยายตัวมากขึ้น ความสำคัญของสินค้าและเงินตราจะทวีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น สินค้าไม่ได้แค่เพียงถูกผลิตเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนระหว่างกันเพื่อบริโภค แคลสินค้ายรวมทั้งเงินตรายังได้กลายเป็นปัจจัยของการสะสมความมั่งคั่ง อันมาซึ่งการให้ความสำคัญทางด้านวัตถุ (สินค้าและเงินตรา) ของมนุษย์มากยิ่งขึ้นจนกลายเป็นลักษณะสังคมทุนนิยม สินค้าทุนถูกผลิตขึ้นจะเป็นไปเพื่อตอบสนองคนที่มีอำนาจซื้อมากกว่าการตอบสนองสังคมโดยรวม ทั้งนี้ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่ผู้ผลิต ผลิตสินค้าและการแลกเปลี่ยนเพื่อแสวงหากำไร นอกจากนี้ระบบทุนนิยมจะแปรสภาพผลผลิตต่างๆ ในสังคมให้กลายเป็นสินค้าแทบทั้งสิ้น เพื่อแสวงหากำไรและการสะสมความมั่งคั่งอย่างไม่สิ้นสุด

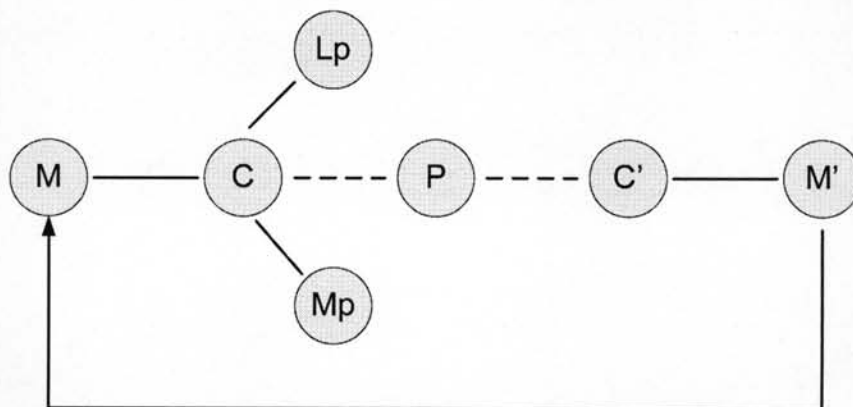
ทุน คือมูลค่าที่เพิ่มขึ้นมาได้เพราะมูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) อันเกิดจากมูลค่าการแลกเปลี่ยน (Exchange Value) ที่แรงงาน (พลังแรงงาน (Labour Force) เป็นผู้ผลิตสินค้า (Commodity) อันก่อให้เกิดมูลค่าในการใช้สอยขึ้น (Use Value) ซึ่งกระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) คือ การเปลี่ยนมูลค่าในการใช้สอยให้กลายเป็นมูลค่าในการแลกเปลี่ยนนั่นเอง

ซึ่งทุนประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนแรกคือทุนคงที่ (Constant Capital) เป็นทุนที่นำไปซื้อปัจจัยการผลิต (Mean of Production) ได้แก่ โรงเรือน เครื่องจักรกล วัตถุดิบ เป็นต้น ทุนประเภทนี้จะมีมูลค่าตายตัวตลอดกระบวนการผลิต เพราะถือเป็นวัตถุ (Object) ที่รอแรงงานคนเข้าไปกระทำต่อมัน เช่น ประกอบ เปิด-ปิดเครื่อง เป็นต้น แต่มูลค่าของปัจจัยการผลิตแต่ละอย่างจะได้รับการย้ายไปรวมเป็นมูลค่าสินค้าที่ผลิตได้

และส่วนที่สองคือ ทุนแปรผัน (Variable Capital) ทุนประเภทนี้เป็นทุนที่นายทุนใช้ไปเพื่อจ่ายซื้อพลังแรงงาน (Labour Power) หรือจ่ายเป็นค่าจ้างให้กับคนงาน เนื่องจากคนงานสามารถผลิตมูลค่าส่วนเกินได้ ดังนั้นมูลค่าในส่วนนี้จึงสามารถเพิ่มตัวมันเองได้เท่ากับจำนวนมูลค่าส่วนเกินที่เพิ่มขึ้น เมื่อมีการโอนย้ายพลังแรงงานไปรวมเป็นมูลค่าสินค้าที่ผลิตได้ มูลค่าที่ได้รับโอนไปจึงมีมูลค่ามากกว่าเดิม ทุนในส่วนนี้จึงเป็นทุนที่เพิ่มมูลค่าได้ กล่าวคือ ความรู้ความสามารถ หรือพลัง

แรงงานของคนงานที่นายทุนซื้อมานั้น จะต้องสร้างมูลค่าได้มากหรือสูงกว่าค่าจ้างที่นายทุนจ่ายให้เป็นค่าจ้าง ซึ่งเราเรียกมูลค่าที่สูงกว่านี้ว่า "มูลค่าส่วนเกิน"

ภายใต้ระบบทุนเงินตรา (money capital) ได้แปรสภาพตัวเองกลายเป็นทุนที่พร้อมทำการผลิต (productive capital) ถูกใช้เพื่อสร้างค่าส่วนเกิน (surplus value) ให้นายทุนในระบบเศรษฐกิจผู้ผลิตเล็กอิสระ (petty commodity production) จากเงินทำหน้าที่เพียงเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนแต่ไม่ได้เป็นทุน การหมุนเวียนของเงินเป็นในรูป $C - M - C$ คือขายสินค้า (C) เพื่อซื้อสินค้า (C) มูลค่าใช้สอยชนิดหนึ่งถูกแลกเปลี่ยนกับมูลค่าใช้สอยอีกชนิดหนึ่ง จุดหมายของกระบวนการคือมูลค่าใช้สอย กลับถูกใช้เพื่อซื้อเครื่องจักร แรงงาน เงินจึงกลายเป็นทุน การหมุนเวียนของทุนปรากฏในรูป $M - C - M'$ ผ่านกระบวนการตามแบบจำลองดังนี้

M แทนด้วยเงินทุน, C แทนด้วยสินค้า

M' แทนด้วยเงินทุน (M) + มูลค่าส่วนเกิน (S)

Lp แทนด้วย พลังแรงงาน

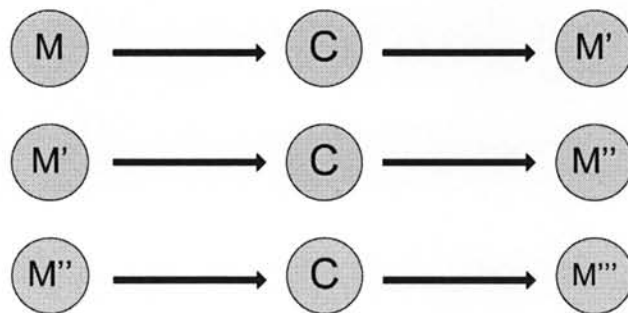
Mp แทนด้วย ปัจจัยการผลิต

P แทนด้วยกระบวนการผลิต, C' แทนด้วยสินค้าที่ผลิตได้

จากแบบจำลองสามารถอธิบายได้ว่า นายทุนนำเงินไปซื้อปัจจัยการผลิต (Mp) และซื้อพลังแรงงานจากคนงาน (Lp) จากนั้นนำเอาปัจจัยการผลิต และพลังแรงงานมาผสมผสานกันตามกระบวนการผลิตที่กำหนด พลังแรงงานนั้นสามารถผลิตมูลค่าขึ้นใหม่ อันประกอบด้วยมูลค่าส่วนเกิน นายทุนจะได้สินค้าใหม่ที่ผลิตขึ้นคือ C' ในขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดเนื่องจาก

มูลค่าส่วนเกินสามารถเกิดขึ้นได้จากขั้นตอนนี้เท่านั้น ในขั้นตอนสุดท้ายนายทุนจะนำสินค้าที่ผลิตได้มาเปลี่ยนเป็นเงินตรา (M') ณ จุดนี้ ทุนสินค้าก็เปลี่ยนกลับเป็นทุนเงินตราอีกครั้ง

กระบวนการสะสมทุนนี้เกิดขึ้นจากการที่สังคมมีการผลิตซ้ำ (Reproduction) ไม่ว่าในสังคมใด การผลิตไม่สามารถหยุดชะงักลงได้ เมื่อคนเราต้องดำรงชีวิตอยู่ ก็จะต้องกินต้องใช้ผลิตภัณฑ์จากการผลิต คนเราไม่สามารถหยุดการใช้สอย ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถยุติการผลิต ซึ่งวงจรของการผลิตซ้ำ จะหมุนเวียนไปไม่จบไม่สิ้น ดังนี้

จากแบบจำลอง สมมติให้ M แทนด้วยทุนเริ่มต้นที่ใช้ในการผลิตสินค้า C แทนด้วยสินค้าที่ผลิตได้ M' แทนด้วยทุนที่เกิดจากทุนเริ่มต้นบวกด้วยมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตรอบที่ 1 M'' แทนด้วยทุนที่เกิดจากทุนที่ได้ในรอบที่ 1 บวกด้วยมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในรอบที่ 2 และ M''' แทนด้วยทุนที่เกิดจากทุนที่ได้ในรอบที่ 2 บวกด้วยมูลค่าส่วนเกินที่ได้จากการผลิตในรอบที่ 3 การผลิตในลักษณะนี้เป็นการผลิตซ้ำที่ก่อให้เกิดการสะสมทุนขึ้นในระบบเศรษฐกิจ

โดยทั่วไปแล้วการผลิตซ้ำมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะได้แก่ การผลิตซ้ำแบบธรรมดา (simple reproduction) และการผลิตซ้ำแบบขยาย (expanded reproduction) ในส่วนของการผลิตซ้ำแบบธรรมดานั้นเป็นการผลิตซ้ำไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการขยายขนาดการผลิต ขณะที่การผลิตซ้ำแบบขยายถือเป็นการผลิตซ้ำที่มีการขยายของขนาดการผลิตออกไป ในระบบทุนนิยมนี้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการผลิตซ้ำแบบขยาย นายทุนจะไม่ใช้มูลค่าส่วนเกินทั้งหมดไปกับการใช้จ่ายส่วนตัว แต่จะแบ่งส่วนหนึ่งมาเพิ่มเติมลงไปในทุนเดิมแล้วทำการผลิตต่อไป การที่มูลค่าส่วนเกินเข้าไปเสริมเติมในทุนเดิมและทำให้ขนาดของการผลิตขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เรียกว่า การสะสมทุน (capital accumulation) ซึ่งกระบวนการสะสมทุนเกิดขึ้นโดยมีมูลเหตุที่สำคัญอยู่ 2 ประการดังนี้

ประการที่ 1 จุดหมายในการดำเนินการผลิตของนายทุนก็เพื่อที่จะหากำไร (เอามูลค่าส่วนเกิน) โดยนายทุนจะทำอย่างไรจึงจะสามารถได้เงินมากยิ่งขึ้น นั่นก็จะต้องขยายขนาดของการผลิตซ้ำให้ใหญ่ขึ้น เพิ่มเครื่องจักรและอุปกรณ์มากยิ่งขึ้น จ้างกรรมกร (แรงงาน) มากยิ่งขึ้น ผลิต

สินค้าให้หลากหลาย และจำนวนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้ได้เงินมามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทัศนคติผลประโยชน์อันนี้ มักจะผลักดันให้นายทุนไปขยายขนาดการผลิตของตนให้มากเท่าที่จะมากได้

ประการที่ 2 ภายใต้ระบบทุนนิยม ในระหว่างวิสาหกิจต่างๆ มีการแก่งแย่งแข่งขันกันอย่างดุเดือดดำรงอยู่ สินค้าของใคร สวยงาม ราคาถูก ต้นทุนต่ำ คุณภาพดี ใครคนนั้นก็ได้รับชัยชนะ สินค้าของใครต้นทุนสูงคุณภาพแย่ ใครคนนั้นก็พ่ายแพ้ สินค้าขายไม่ออก จนกระทั่งถึงขั้นปิดกิจการ กล่าวโดยทั่วไปแล้ว พวกทุนวิสาหกิจขนาดใหญ่ เป็นฝ่ายได้เปรียบในการแก่งแย่งแข่งขันกัน ณ วันนี้ เนื่องด้วยวิสาหกิจขนาดใหญ่จะมีโอกาสค่อนข้างง่ายที่จะทำให้ต้นทุนต่ำ อัตราแรงงานสูง ง่ายที่จะทำให้มีสินค้าที่ราคาถูกและสวยงาม

ซึ่งรูปแบบของการสะสมทุนนั้น โดยทั่วไปมีอยู่ด้วยกัน 2 แบบ คือ การสะสมทุนตามแนวขยาย (extensive accumulation) กล่าวคือ การเพิ่มผลผลิตด้วยวิธีการเพิ่มทุนและแรงงานโดยไม่มี การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต เช่น ระบบเทเลอร์ (Taylorism) หรือเรียกว่าการสะสมทุนแบบเพิ่ม สายพาน และการสะสมทุนแบบที่ 2 เรียกว่า การสะสมทุนแบบลงลึก (intensive accumulation) เป็นการเพิ่มผลผลิตโดยการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตผ่านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ เช่น ระบบการสะสมทุนแบบฟอร์ด (Fordism) เป็นการเพิ่มปริมาณทุนจำนวนมาก แต่ปริมาณ แรงงานคงที่ ทุนที่เพิ่มขึ้นมากนี้จะช่วยพัฒนาเทคโนโลยี ในขณะที่เดียวกันเทคโนโลยีก็ช่วยเพิ่ม ผลผลิต

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาได้แบ่งการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

1. ความหมายของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล
2. ทิศทางของมหาวิทยาลัย กับสภาพการณ์ความเป็นทุนนิยมของการศึกษา
3. กระบวนการทำให้เป็นสินค้าในมุมมองต่างๆ

2.2.1 ความหมายของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล

มหาวิทยาลัย คำว่า "university" ตามความหมายใน Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the EL หมายถึง "an institution of learning of the highest level Having a college of liberal arts and a program of graduate studies together with several Professional school and faculties as of theology, law, medicine, engineering, etc and Authorized to confer degrees"

มหาวิทยาลัย ตามความหมายใน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สถานศึกษาชั้นอุดมศึกษาซึ่งมีหลายคณะด้วยกัน และมีอำนาจที่จะประสาทปริญญาให้แก่ผู้ที่สำเร็จวิชาในคณะนั้นๆ

ส่วนการกำกับ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Supervision or Autonomous or Monitoring แปลว่า การให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ การปรับปรุง การควบคุม การตรวจสอบ (Neufeld อ้างถึงใน เรืองจิตร กลั่นทประ, 2540: 55) นอกจากนี้ คำว่า Supervision ยังมีความหมายว่าเป็นขบวนการของการควบคุมดูแลการปฏิบัติการให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้โดยใช้ระบบการรายงานกลับอย่างต่อเนื่องเป็นวิธีการในการควบคุมดูแล (Haris, Adams and Dickey, Hoy and Miskel อ้างถึงใน เรืองจิตร กลั่นทประ, 2540: 55)

สโรชา แพร์ภาษา (2546) ได้ให้ความหมายของมหาวิทยาลัยของรัฐว่าหมายถึง สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่บริหารงานภายใต้กฎระเบียบของทางราชการ

เทียนฉาย กิระนันท์ (2542) ได้ให้ความหมายของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลว่า หมายถึง มหาวิทยาลัยที่เป็นนิติบุคคลที่ไม่ใช่ส่วนราชการและไม่ใช่อำนาจรัฐวิสาหกิจ เป็นองค์กรสาธารณะไม่แสวงกำไรที่เรียกว่าที่เรียกว่า Public corporate ในภาษาอังกฤษเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการจัดวางระบบงานเอง มีการตัดสินใจเชิงนโยบายและเชิงการบริหารจัดการเอง มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติงานเป็นของตัวเอง โดยมีความเป็นอิสระและเบ็ดเสร็จ

กฤษณพงศ์ กิระติกร (2546) ได้ให้ความหมายมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่าหมายถึง มหาวิทยาลัยที่ได้รับการดูแลเรื่องภายในได้เบ็ดเสร็จทางด้านวิชาการ (หลักสูตร หน่วยงาน) ด้านระบบบุคลากร (การวางระบบ การได้มา เงินเดือนและการตอบแทนสิทธิประโยชน์) และด้านการเงินทรัพย์สิน (การพัสดุ การบริหารงานงบประมาณ)

ทินพันธ์ นาคะตะ (2546) ได้ให้ความหมายของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่าเป็น มหาวิทยาลัยของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคล ได้รับการจัดสรรงบประมาณเท่าที่จำเป็น ภายใต้การกำกับดูแลของทบวงมหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยมีอิสระในการบริหารจัดการทุกๆด้าน รวมทั้งมีอำนาจในการบริหารการเงินและทรัพย์สิน โดยไม่ต้องนำรายได้ส่งกระทรวงการคลัง แต่ต้องตรวจสอบได้ในภายหลัง

2.2.2 ทิศทางของมหาวิทยาลัย กับสภาวะการณ์ความเป็นทุนนิยมของการศึกษา

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2516) ศึกษาการเกิดขึ้นของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทย โดยมุ่งศึกษาไปที่มหาวิทยาลัยของรัฐตั้งแต่มหาวิทยาลัยแห่งแรก จนถึงปีพ.ศ.2516 โดยได้ผลสรุปของวิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของมหาวิทยาลัยของรัฐในประเทศไทยว่ามีต้นกำเนิด และความเป็นมาอย่างไร นอกจากนี้ยังได้เห็นสภาพความเป็นไปของสังคมที่ต้องการบุคลากรที่แตกต่างกันตามแต่ละมหาวิทยาลัยจะเปิดสอนคณะต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนไป การศึกษาจะตอบสนองต่อผู้ที่เป็นชนชั้นนำในแต่ละยุคแต่ละสมัยว่าผู้นำต้องการจะนำพาประเทศไปในลักษณะใด เช่น เมื่อขาดแคลนข้าราชการก็ผลิตบุคลากรเพื่อมารองรับระบบราชการ หรือเมื่อต้องการจะเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นก็จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น

รังสรรค์ ธนะพรพันธ์ (2544) รวบรวมบทความที่ว่าด้วยเรื่องของการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ความเป็นทุนนิยมของโลกแห่งโลกาภิวัตน์ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกปัจจุบันย่อมส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในระบบการศึกษา ทั้งในด้านวัฒนธรรมหลากหลายที่ได้รับจากนานาประเทศ อิทธิพลการศึกษาตะวันตก การเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาไปสู่เศรษฐกิจที่ความสัมพันธ์ระหว่างครูนักเรียนแปรเป็นผู้ขายกับผู้ซื้อบริการ การใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อความสากลก็มีส่วนในการกำหนดความต้องการการเรียนภาษาต่างชาติมากขึ้น ระบบการศึกษาไทยควรปรับเปลี่ยนอย่างไรเพื่อให้เกิดความเสมอภาคทางการศึกษามากขึ้น และเพื่อปรับตัวให้เข้ากับโลกยุคใหม่ บทความต่างๆของรังสรรค์ที่ได้รวบรวมไว้เสนอความคิดในการศึกษาได้นำสนใจ ปัญหาการศึกษาในไทยไม่มีคำตอบสำเร็จรูป และหนทางพัฒนาการศึกษาไทยไปสู่ความเจริญก็ยังคงฝ่าขวากหนามอีกยาวไกล แต่มุมมองด้านการศึกษาที่รังสรรค์กล่าวว่าจะทำให้หลายคนได้ถูกคิด หรือฉายมุมที่ไม่มีใครเคยมองให้ได้ออกมาสู่สาธารณชนบ้าง

ในด้านการศึกษารัฐสวัสดิการให้ความเห็นต่อเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาว่ามีได้มีอยู่จริง โรงเรียนในกรุงเทพฯมีคุณภาพมากกว่าโรงเรียนต่างจังหวัด และยังโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลความเจริญเพียงใด คุณภาพก็ยิ่งด้อยลงทุกที ที่ผ่านมานั้น ผู้ที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยของรัฐมากกว่าครึ่งมาจากครอบครัวในกรุงเทพฯ โดยส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางหรือชนชั้นสูง ระบบสอบคัดเลือกจึงมิได้อำนวยให้เกิดความทัดเทียมกันทางการศึกษา เพราะผู้ด้อยโอกาสถูกคัดออกไปตั้งแต่ระดับมัธยมแล้ว นอกจากนั้น รัฐยังเก็บค่าเล่าเรียนในระดับอุดมศึกษาในอัตราต่ำ จึงนับเป็นการให้เงินอุดหนุนแอบแฝงเพื่อช่วยเหลือชนชั้นกลางและชนชั้นสูง และเพราะบัณฑิตที่จบการศึกษาก็มักออกไปทำงานให้กับเอกชน รัฐสวัสดิการจึงเห็นว่าค่าเล่าเรียนต่ำในมหาวิทยาลัยของรัฐยังเป็นการสนับสนุนให้ภาคเอกชนได้แรงงานที่รัฐสงเสียให้อีกด้วย โดยที่บัณฑิตเหล่านี้ไม่เคยตระหนักว่าตนได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ บัณฑิตไม่น้อยจึงไม่เคยคำนึงถึงสังคม แต่ใช้การศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือยกระดับสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจส่วนตัว เราจึงเห็นตัวอย่างบัณฑิตวิศวกรรมศาสตร์ไม่น้อยผันตัวเองไปเรียนต่อ M.B.A. โดยไม่มีสำนึกในการยึดวิชาชีพวิศวกรรมทั้งที่ประเทศชาติขาดแคลนบุคลากรสาขานี้

มาร์ก เบลากล่าววว่า "หากระดับการศึกษายิ่งสูงเพียงใด ประโยชน์ที่สังคมได้รับจะยิ่งมีน้อยลงเพียงนั้น" รัฐสวัสดิการจึงมีแนวคิดว่ในระดับอุดมศึกษานั้น รัฐบาลควรสนับสนุนคนเก่งและคนจน และให้ชนชั้นกลางมีส่วนรับภาระบริการการศึกษาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากเรื่องอัตราค่าเล่าเรียน รัฐสวัสดิการยังเสนอความคิดตรงไปตรงมาเรื่องเงินบริจาค ที่เขากล่าวว่ถึงอย่างไรก็มีระบบนี้อยู่แล้ว จะต้องซ่อนเร้นไปใย ทำให้ชัดเจนเสีย เงินที่ได้ยังจะเข้าโรงเรียนมากกว่าเข้ากระเป๋าผู้บริหาร

"ตราบโดที่กระทรวงศึกษาธิการไม่สามารถขับดันลูกคนรวยออกไปจากโรงเรียนที่มีคุณภาพ และให้ลูกคนจนเข้าไปแทนที่ การกำหนดโควต้าลูกคนรวยเพื่อรีดเงินบริจาค ถึงจะมีนโยบายที่เป็นเลิศ (First Best) แต่ก็มีความเป็นเลิศรองลงมา (Second Best) เมื่อพิจารณาจากสวัสดิการสังคมโดยรวม"

ระบบทุนนิยมทำให้บริการการศึกษาแปรสภาพเป็นสินค้ามากขึ้น ดังจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยและอาจารย์ต่างออกมาขายของ ด้วยโครงการอบรมต่างๆ เช่นมินิเอ็มบีเอ หลักสูตรการศึกษาจะค่อยๆปรับตัวสนองความต้องการซื้อของลูกค้ามากขึ้น เป็นที่ยอมรับกันว่การศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน พ่อแม่ก็ยอมทุ่มจ่ายเงินให้ลูกได้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดที่ทำได้ การลงทุนเพื่อการศึกษาในยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูก็ดังเช่นทัวร์เรียนภาษาอังกฤษต่างประเทศในหน้าร้อนที่จัดกันอุ้นหนาฝาคั่ง ชนชั้นกลางที่พอมีกำลังก็ส่งลูกไปเรียนต่างประเทศมากขึ้น และแนวโน้มนี้ก็

มิได้ลดลงเลย มีแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รั้งสรรคค์กล่าวว่านี่เป็นเพราะเศรษฐกิจของชนชั้นกลางเติบโตมากขึ้นในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ประกอบกับความด้อยพัฒนาของระบบการศึกษาไทย "จะมีก็แต่คนไทยที่ขาดกำลังทางเศรษฐกิจเท่านั้นที่จำทนระบบโรงเรียนของไทย"

แต่อีกเหตุผลหนึ่งก็คือความปรารถนาจะให้ผู้ไปเรียนได้รู้ภาษาต่างประเทศ โลกานุวัตรทำให้ความรู้ภาษาสากลมีประโยชน์สูงต่อผู้รู้ภาษา มีผลกำหนดตำแหน่งชนชั้นในสังคมได้ เมื่อโรงเรียนรัฐบาลเริ่มสอนภาษาอังกฤษที่ชั้นประถมปีที่ห้า ผู้ปกครองจึงอยากส่งบุตรเข้าเรียนเอกชนที่สอนตั้งแต่ประถมหนึ่งหรืออนุบาลมากกว่า แม้รัฐบาลมีดำริจะให้โรงเรียนรัฐจัดสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ประถมหนึ่ง แต่นโยบายนี้ปฏิบัติจริงได้ยาก เพราะโรงเรียนรัฐโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลไม่มีครูที่จะสอนภาษาอังกฤษได้ ผู้ที่รู้ภาษาในระดับดีต่างมีอาชีพอื่นให้เลือกไปทำมากกว่าจะมาเป็นครูโรงเรียนรัฐกินเงินเดือนต่ำ

ความตื่นตัวและความนิยมในความรู้ภาษาอังกฤษทำให้โรงเรียนและมหาวิทยาลัยนานาชาติเป็นที่สนใจ แม้แต่สถานศึกษาของรัฐเองก็เปิดหลักสูตรนานาชาติเพื่อหาเงินเป็นการใหญ่ ชื่อน่าสนใจอยู่ที่โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนานาชาติเกือบทั้งหมดดำเนินการโดยกลุ่มทุนอสังหาริมทรัพย์ ทั้งนี้ก็เพื่อหวังกำไรจากที่ดินรอบข้างที่ตนเองถือครองอยู่ กลุ่มทุนเหล่านี้ยื่นข้อเสนอให้มหาวิทยาลัยมีชื่อจัดวิทยาเขตใหม่ โดยบริจาคที่ดินให้จำนวนมากอีกด้วย

รั้งสรรคค์ยังกล่าวถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไว้อย่างน่าสนใจ มหาวิทยาลัยไทยไม่ได้เป็นแหล่งวิจัยเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ แต่เป็นเพียงแหล่งผลิตบุคลากร อาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้เงินเดือนน้อยจนต้องหางานพิเศษทำ จึงไม่มีการทุ่มเทให้การสอนและงานวิจัยได้เต็มที่ รั้งสรรคค์ค่อนข้างมีความคิดแง่ลบ หรือที่เขาใช้คำว่า "ทุกขทัตน์" ต่ออนาคตของมหาวิทยาลัยไทยดังนี้

ณ บัดนี้ เป็นที่แน่ชัดว่ามหาวิทยาลัยของรัฐมีอาจหวังพึ่งรัฐบาลต่อไปได้ แต่มรดกของระบบราชการที่ทิ้งไว้ให้แก่มหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะป็นทรัพยากรมนุษย์หรือโครงสร้างการบริหาร ก็ไม่เกื้อกูลให้มหาวิทยาลัยพึ่งตนเองได้เช่นกัน สภาพการณ์ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทำให้คาดได้ว่า เพียงชั่วเวลาอีกทศวรรษเศษ มหาวิทยาลัยของรัฐก็จะตกลู่เหวห่างความตกต่ำ และระบบสติปัญญาของชาติจะเสื่อมทรามลงอย่างถึงที่สุด เพราะมหาวิทยาลัยของรัฐอ่อนแอเกินกว่าที่จะได้คลื่นเศรษฐกิจและคลื่นสารสนเทศได้

"สิ่งที่สังคมไทยต้องการในเวลานี้ มิใช่คนมีความรู้ แต่เป็นคนมีความรู้ที่พร้อมที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวม มหาวิทยาลัยจะยังไม่ได้ทำหน้าที่อันสมบูรณ์ หากบัณฑิตที่ผลิตได้ยังคงมุ่งแสวงหาอภิสิทธิ์จากความทุกข์ยากของคนส่วนใหญ่"

อุกฤษ มงคลนาวิน (2545) ได้อธิบายถึงรูปแบบปัจจุบันของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยว่ามีอยู่ 2 ประเภท คือมหาวิทยาลัยที่เป็นของเอกชน และมหาวิทยาลัยที่เป็นของรัฐบาล ซึ่งทั้งสองประเภท อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัยที่เป็นของเอกชนมีทั้งที่เป็นของคนไทยและเป็นของคนต่างชาติ มหาวิทยาลัยเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ในด้านธุรกิจการศึกษา ซึ่งต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลด้านมาตรฐานการศึกษาของรัฐบาลอย่างเข้มงวด อย่างไรก็ตามมีมหาวิทยาลัยเอกชนหลายแห่งที่มีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไม่ด้อยกว่าคุณภาพของมหาวิทยาลัยของรัฐ และสำหรับมหาวิทยาลัยของรัฐนั้นมีการบริหารงานอยู่สองรูปแบบคือ มหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ ซึ่งในหลายๆกรณีต้องปฏิบัติตามระเบียบของราชการ ขาดความคล่องตัว และอิสระในการบริหารงาน ส่วนที่เป็นข้อดีคือรัฐยังถือเป็นหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยเท่าเทียมกัน เป็นการเปิดโอกาสให้คนยากจนและคนด้อยโอกาสในสังคมได้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งได้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐนอกกระบบราชการ หรือที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ซึ่งเป็นการบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการอย่างเต็มรูปแบบ รัฐบาลเพียงกำกับดูแลเชิงนโยบาย มหาวิทยาลัยสามารถกำหนดเกณฑ์เงินเดือน ค่าจ้าง และการบริหารงานบุคคลได้เอง มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการสูงกว่ามหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ

บุญเสริม วิสกุล (2546) กับการศึกษาเรื่องของการลงทุนเพื่ออุดมศึกษาไว้ว่า ระบบอุดมศึกษาของประเทศไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชนมีหน้าที่ผลิตบัณฑิต และให้บริการทางวิชาการต่างๆ เพราะลำพังแต่รัฐบาลเองไม่สามารถมีเงินลงทุนในส่วนของรัฐได้อย่างเพียงพอ เพื่อผลิตบัณฑิตให้ได้ตามจำนวนที่ต้องการของตลาดผู้ศึกษาซึ่งเพิ่มขึ้นในแต่ละปี และเพื่อให้ได้ผลผลิตเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นเลิศพร้อมกันไป การบริหารอุดมศึกษาให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพอย่างเป็นระบบต้องพยายามให้เกิดสมดุลที่ดีในระบบด้วย ได้แก่ความสมดุลในการจัดการ การจัดแบ่งทรัพยากรไปอย่างพอเหมาะพอควรเพื่อผลตอบแทนสูงสุด ให้เกิดความยุติธรรมในการแข่งขันในระหว่างกลุ่มผู้จัดการศึกษา และความเป็นธรรมในสังคมระหว่างผู้ศึกษาด้วย

สโรชา แพร่ภาษา (2546) ทำการศึกษาสิทธิและโอกาสของคนจนในการศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ภายหลังจากปรับเปลี่ยนรูปแบบจากมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามแรงผลักดันของกระแสทุนนิยมปัจจุบันว่า โอกาสการได้เข้าศึกษาของนักศึกษายากจน ภายหลังจากออกนอกระบบราชการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีไม่มีผลต่อโอกาสเข้าเรียนของคนจนแต่อย่างใด ส่วนผลกระทบเมื่อมหาวิทยาลัยออกนอกระบบก็คือ การขึ้นค่าเล่าเรียน การปรับตัวกรณีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น โดยการหางานทำมากขึ้น และต้อง

อยู่อย่างประหยัดมัธยัสถ์ ซึ่งจำเป็นต้องกู้เงินยืมฉุกเฉิน และแย่งกันทำงานในรูปแบบของทุนจ้างงาน อาจเกิดผลกระทบให้บทบาทของประชาคมลดลง จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ทำให้เห็นชัดได้ถึงความเป็นทุนนิยมของการศึกษา การนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ เป็นแรงผลักดันหลักให้มหาวิทยาลัยต้องผลิตสินค้าและหารายได้เพื่อเลี้ยงตนเอง เป็นผลกระทบต่อประชาชนที่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นในการศึกษานั้นเอง

สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ (2547) กล่าวถึงแนวทางสู่ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย ในกรณีของการนำมหาวิทยาลัยรัฐออกนอกระบบราชการว่า อาจมีผลเสียที่ตามมา คือมหาวิทยาลัยจะมุ่งสู่ทิศทางของการทำธุรกิจการศึกษา จากการทำให้มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาลสามารถกำหนดกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่างๆ ได้เองเป็นอิสระ ยังอาจก่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยส่วนกลางที่มีชื่อเสียงและทรัพยากรมากก็อาจสามารถใช้กลไกตลาดดึงดูดคณาจารย์ที่มีคุณภาพให้ไหลออกจากมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ไปสู่มหาวิทยาลัยในส่วนกลาง และนอกจากนี้การกำหนดระเบียบการเงินได้เองก็ก่อให้เกิดปัญหาการคอร์รัปชันได้อย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการ"คอร์รัปชันในเชิงนโยบาย"

แม้ว่าในปัจจุบันมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งยังไม่ออกนอกระบบราชการก็ตาม แต่ฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้มีการเตรียมพร้อมสู่การออกนอกระบบ โดยการเปิดโครงการนอกระบบขึ้น หน่วยงานนอกระบบเหล่านี้จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยมติของสภามหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง ซึ่งการจัดตั้งหน่วยงานนอกระบบทำให้เกิดการแข่งขันในการผลิตบัณฑิต โดยมหาวิทยาลัยจากส่วนกลางได้ออกไปเปิดสาขามากมายในภูมิภาค ในขณะที่เดียวกันมหาวิทยาลัยของรัฐในภูมิภาคหลายแห่งก็ได้ทำการเปิดการเรียนการสอนในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะหลักสูตรภาคพิเศษระดับปริญญาโทในสาขาที่ได้รับความนิยมซึ่งสามารถหารายได้ได้เป็นอย่างดี มหาวิทยาลัยของรัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเกิดการแข่งขันระหว่างสถาบันด้วยการใช้กลยุทธ์ในการแย่งชิงคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงและลูกค้าคือผู้เรียน ตลอดจนมาตรการในการแข่งขันในการตัดราคาค่าเล่าเรียน ต่างฝ่ายต่างมองเป็นคู่แข่งทางการค้าแทนการร่วมมือเป็นพันธมิตร

กระแสการขายตัวอย่างบ้าคลั่งของสถาบันอุดมศึกษาในการเป็นศูนย์และวิทยาเขตสัญจรทั่วไป เพื่อแย่งชิงผู้เรียนที่กระหายปริญญา เท่าๆกับมหาวิทยาลัยที่กำลังโหยหารายได้ จากสถิติพบว่าปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่างๆ รวมทั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏได้เปิดอุดมศึกษานอกสถานที่แบบนี้ไปเกือบ 300 แห่ง ด้วยหลักสูตรเกือบ 1000 หลักสูตร และผู้เรียนอีกหลายแสนคน เฉลี่ยแล้วเราจึงมีอุดมศึกษาถึงจังหวัดละ 4 แห่ง แต่จะเป็นอุดมศึกษาแห่งปัญญา หรืออุดมศึกษาแห่งเงินตรา สังคมและตลาดแรงงานย่อมเป็นผู้ตัดสิน

2.2.3 กระบวนการทำให้เป็นสินค้าในมุมมองต่างๆ

นักทฤษฎีเชิงวิพากษ์สำนักแฟรงค์เฟิร์ต (Kellner, Douglass M. and Durham, Meenakhi Gigi, 1999) กล่าวถึงการเป็นสินค้าของวัฒนธรรม โดยได้วิเคราะห์ถึงสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมในบริบทการผลิตอุตสาหกรรมมีลักษณะเช่นเดียวกับการผลิตสินค้าอื่น เช่น ประกอบด้วยกระบวนการทำให้เป็นสินค้า (Commodification) กระบวนการทำให้เป็นมาตรฐาน (Standardization) และการทำให้เป็นของมวลชน (Massification) คำว่า "อุตสาหกรรมวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการทำให้เป็นอุตสาหกรรม การผลิตวัฒนธรรมมวลชน และระบบค้าขาย อุตสาหกรรมวัฒนธรรมมีหน้าที่ทำให้เกิดความชอบธรรมเชิงอุดมการณ์ต่อการดำรงอยู่ของสังคมทุนนิยม และการดำรงอยู่ของปัจเจกชนในระบบทุนนิยม บริบททางการเมืองอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเป็นแหล่งรวมชนชั้นแรงงานเข้าสู่สังคมทุนนิยม วิธีการผลิตแบบอุตสาหกรรมมีการวางแผนงาน และการแบ่งงานกันทำ (Division of labor) สำนักนี้ได้อธิบายว่า นี่คือ "จุดจบของปัจเจกชน ความคิด และการกระทำของบุคคล ไม่ได้ขับเคลื่อนความก้าวหน้า ของสังคมวัฒนธรรมอีกต่อไป จึงถูกแทนที่ด้วยองค์กร และสถาบันที่มีอำนาจเหนือปัจเจกชน

เกซีเยร เดชะพีระ (2545) กับบทความ "เมื่อจ๊กแร้เริ่มเลือนหายไป" ที่ได้อธิบายไว้ถึงปรากฏการณ์ที่สอนให้รู้ว่า การทำจ๊กแร้หรือชิ้นส่วนอื่นๆ ของร่างกายให้เป็นสินค้า (Commodification) ย่อมดำเนินผ่านกระบวนการดังนี้คือ 1) การแยกส่วนหรือปลดเปลื้องจ๊กแร้ ออกจากบริบทองค์รวมแห่งร่างกายที่เป็นชอกอับแคบเสียดก่อน (Decontextualization) 2) จากนั้นก็สลายวัตถุภาวะ (Materiality) ของจ๊กแร้ หรือระเหิดมันทิ้งเสีย จนมันไม่ปนกลิ่น เปื้อนสี ตามธรรมชาติ หรือนัยหนึ่งก็คือเหมือนไม่เป็นจ๊กแร้ธรรมดาอีกต่อไป (Dematerialization or Sublimation) 3) ดัดแปลงแนวคิด (Concept) เกี่ยวกับจ๊กแร้เสียใหม่ จาก [บริเวณใต้แขน + เหน็บ + ดำ] ไปเป็น [บริเวณใต้แขน + หอม + ขาว] โดยบัญญัติศัพท์ใหม่ว่า "วงแขน" ใช้เรียกบริเวณ ร่างกายส่วนนั้นแทน "จ๊กแร้" เสีย เพื่อให้ "วงแขน" สื่อความหมาย [หอม + ขาว] แทนความหมาย [เหน็บ + ดำ] ของจ๊กแร้แต่เดิม (Resignification of จ๊กแร้) 4) นำไปสู่การรอดไอ้โฆษณาจ๊กแร้ ตัวเองต่อสาธารณะอย่างเต็มภาคภูมิ (Publicization of จ๊กแร้) ซึ่งก็คือการปลดปล่อยจ๊กแร้จาก พื้นที่สงวนส่วนตัว (Private sphere) ไปเร่ร่อนอยู่ในพื้นที่สาธารณะ (Public sphere) เป็นของโก้ ของโชว์ เป็นส่วนหนึ่งของภาพลักษณ์สาธารณะและเอกลักษณ์แห่งตัวตน (จ๊กแร้ as part of one own's public image & self-identity) ในที่สุด บัดนั้นการทำจ๊กแร้ให้เป็นสินค้าก็เป็นอันเสร็จสมบูรณ์ ล้วงจ๊กแร้ออกมาจากชอกแขนสาว ๆ สำเร็จ เสกมันให้กลายเป็น "วงแขน" แล้วเพิ่มยอดขาย สินค้าผูกฟ่วง "วงแขน" ให้พุ่งปรืดปรืด นี่คือมุมมองของทุนนิยมโฆษณา ที่บริโภคนิยมได้รุกคืบเข้า ทำจ๊กแร้ให้เป็นสินค้าเรียบร้อยแล้ว

เดวิด แพทท์ (David Patt, 2003) กล่าวถึงกระบวนการทำพุทธศาสนาให้เป็นสินค้าในพื้นที่โลกธุรกิจชาวอเมริกา ว่าการดำรงอยู่ของพุทธศาสนาภายใต้องค์ประกอบใหม่ของการตลาดต้องทำให้กลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียง ผู้นำทางศาสนาที่ฉลาดต้องมีความชำนาญด้านการโฆษณา และการตลาดเพื่อดึงดูดผู้เรียน การตลาดต้องใช้กระบวนการเช่นเดียวกับตลาดการจำหน่ายข้าวโพดคั่วหรือตลาดโปเกมอน การสอนปฏิบัติขั้นสูงทางพุทธศาสนาวัชรยานทำให้ผู้เรียนเข้าถึงได้น้อย วิธีการเปลี่ยนสภาพให้กลายเป็นสินค้าต้องประยุกต์หลักปฏิบัติให้เข้าสู่เป้าหมายสามขั้น อนึ่งการดำรงชีวิตภายใต้ลัทธิการบริโภคนิยมคือการนำพาตนสู่ความล้มเหลว การบริโภควัตถุไม่ใช่การบรรลุความสุขที่ยั่งยืน แต่การบริโภคพุทธศาสนาเป็นสิ่งดีนำสู่การบรรลุ

พอล โคลก และ ฮาร์เว ซี เพอร์กินส์ (Paul Cloke and Harvey C.Perkins, 2003) ศึกษากระบวนการทำการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยในนิวซีแลนด์เป็นสินค้า พบว่านักท่องเที่ยวต้องการสินค้าผจญภัยเพิ่มขึ้น จึงต้องผลิตให้ตอบสนองการบริโภคสถานที่ของนักท่องเที่ยว ดังกรณีตัวอย่างกระบวนการทำการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และธรรมชาติให้เป็นสินค้าในยุคหลังสมัยใหม่ และหลังยุคนักท่องเที่ยว บริษัทท่องเที่ยวผลิตแผ่นพับเสนอรูปแบบสินค้าให้ตื่นเต้น และเร้าใจ เพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางสู่นิวซีแลนด์ แม้ว่าแผ่นพับมีข้อจำกัดในการสื่อไม่เท่าเทียมกับต้นแบบอย่างไรก็ตามสังคมของสินค้าและสังคมของภาพได้สะท้อนนัยสำคัญเกี่ยวกับนิวซีแลนด์อย่างชัดเจนและแปรเปลี่ยนเป็นสัญลักษณ์ของสินค้าการผจญภัย

ปัญญา เลิศสุขประเสริฐ (2548) ศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของพิธีกรรมงานศพภายใต้บริบทที่วันอยู่ในฐานะผู้ให้บริการ ปัญญาเองกลายเป็นสินค้าของงานศพว่าเกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตจากอดีตที่เจ้าภาพหรือญาติของผู้เสียชีวิตจะเป็นผู้ดำเนินการจัดงานศพเองทั้งหมด ไปสู่การผลิตในลักษณะสินค้าบริการโดยฝ่ายฌาปนกิจศพของวัด โดยสังคมไทยมีการใช้จ่ายในจัดงานศพค่อนข้างสูง เนื่องจากมีค่านิยมจัดงานศพอย่างใหญ่โต เพื่อให้สมแก่เกียรติของผู้ตาย หรือแสดงความมีตาทิมีหน้าของเจ้าภาพมากกว่าการให้ความสำคัญต่อคุณค่าในเชิงศาสนามาค่านิยมดังกล่าวได้ทำให้การจัดงานศพมีมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างสูง สิ่งนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดงานศพกลายเป็นสินค้าบริการอย่างหนึ่งในสังคม เนื่องจากมีแรงจูงใจให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากการเป็นผู้ให้บริการซึ่งนำไปสู่บทบาทหน้าที่ที่ขัดแย้งของวัดระหว่างบทบาทหรือหน้าที่ทางศาสนาที่ต้องให้ลดละเลิกกิเลส กับการเป็นผู้ให้บริการพิธีกรรมงานศพอันเป็นผลมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป